

Prima ergo causa divortij est hæresis, seu apostasia. *c. 2. b. t. l. 2. tit. 10. part. 4.* ac proinde si innocens grave periculum perverſionis patiat, teneatur hæreticum dimittere, nec indiget autoritate Judicis: nam cum hæc obligatio sit Juris Naturalis, potest propria autoritate hæreticum dimittere, si solum ex cohabitatione periculum commune perverſionis imminet, non tenetur innocens ab eo communi periculo fugere cum gravi suo detrimento: quod sanè pateretur in divortio, vivendo in celibatu, seque obsequijs, & cohabitatione uxoris privando. *c. 6. b. t. San. b. de Matrim. l. 10. D. 15. ex n. 5.* cum hæresis ex se non sit causa perpetui divortij, innocens tenetur admittere conjugem respicientem post divortium, non solum autoritate propria, sed etiam sententia Judicis factum. *c. 7. b. t. & deducitur ex Leg. 2. tit. 10. p. 4. ibi: Eſſo miſino ſeria del que fueſſe fornieto eſpiritualmente, tornandose Herege, ò Moro, ò Judio, si non quiſeſſe facer enmienda de ſu maldad.* Nisi forte innocens velit Religionem ingredi: nam favore Religionis non tenetur conjugem admittere. *c. fin. de Convers. conjugator.* Et sic debet intelligi. *c. 6. b. t.* quod videtur contrarium; *text. in c. 7. b. t. sic Gloss. in c. 6. b. t. Hostiens. Joan. Andr. Abulens. in c. 19. Matb. q. 76. Barb. in c. 6. b. t. n. fin. Greg. Lop. in l. 2. tit. 10. p. 4. & alij apud San. b. de Matr. l. 10. D. 15. n. 18.* contra *San. b. n. 19. ubi plures citat. Gonz. in c. 6. b. t. & alios.* Si uterque conjux ab Ecclesia est de hæresi damnatus, uterque potest ab altero, etiam invito divertere: quia per sententiam uterque est perpetuo privatus jure conjugali: nec in hoc datur compensatio. Si unus tantum sit condemnatus innocens, potest ab eo divertere, nec eidem reconciliari tenetur. *San. b. de Matr. l. 10. D. 16. n. 4.* Nec hæresis cum adulterio, quoad divortium compensatur, ac proinde adulter potest agere adversus hæreticum ad divortium: nec ejus intentio eliditur adulterij exceptione: quia licet hæresis post sententiam sit causa perpetui divortij, sicut adulterium, ratio est diversa, & finis distinctus: quippe divortium ob adulterium est inductum ob utilitatem privatam conjugis, secus divortium ob hæresim; nam hoc est inductum ob injuriam, & violationem fidei, non conjugii, sed Deo data. *San. b. de Matr. l. 10. D. 16. Ponz. de Matrim. lib. 9. cap. 22. n. fin. 2.* causa divortij est

periculum animæ, quod conjux timet ex cohabitatione cum alio; v. g. si incitetur, vel impellat ad beneficium, furtum, maleficium, præposteram venerem, licet innocenti divortium facere. *c. 5. 28. q. 1.* non tamen perpetuum, licet hoc aliqui concedant: nam tenetur innocens conjugem emendatum admittere ad cohabitationem. Si delictum conjugis nec in periculum animæ, nec corporis alterius redundat, non licet ob illud divortium facere; *arg. c. 2. b. t. & ibid. Abb. D. Thom. in 4. D. 39. q. un. art. 6. San. b. de Matr. l. 10. D. 17. n. 5.*

184 3. Causa est periculum corporis, quod conjugii imminet ex cohabitatione alterius, & præbet causam divortio. Hinc sanus potest separare se à Leproso, vel alio morbo contagioso laborante. *Novo. Man. cap. 22. n. 22.* vel à latrone si timeat ob ejus consortium grave vitæ, vel honoris detrimentum. *San. b. de Matrim. lib. 10. D. 18. n. 21.* Sævitia, non solum viri, ut frequentius accidit, qua uxorem suam crudeliter tractat, vel ejus vitæ ferro, vel veneno infidiatur: vel mortem, vel mutilationem seriò minatur. *c. 8. c. 13. de Restit. ſpoliator.* sed etiam si uxor mariti vitæ infidiatur, & nequeat aliter maritus se ab ea tueri, divortium facere potest. *c. 1. b. t. Covar. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 5. n. 2. San. b. de Matrim. l. 10. D. 18. n. 2. & 8. Ponz. de Matrim. l. 9. cap. 23. num. 8.* contra aliquos. Quia cum non solum uxori, sed etiam, & marito hoc possit imminere periculum jus naturalè dicitur, quod possit illud faciendum divortium vitare, siquidem cum correlativa sint, quod de uno dicitur, de altero sua proportione intelligendum est, juxta illud; *sed quacumque viris, vobis quoque dicta, puella, credite: diversis partibus arma damus.* Et licet ad hoc divortium requiratur autoritas Judicis facti; *arg. c. 8. c. 13. de Restit. ſpoliator. c. 4. b. t.* potest uxor à sæviante discedere propria autoritate, si ut plerumque accidit, sit periculum in mora: nec restituitur, nisi sæviens præbet cautionem de non offendendo, vel per pignora, & fidejussores, vel his deficientibus per juramentum; *arg. c. 14. de Spons. San. b. de Matr. l. 10. D. 18. ex n. 40. Ponz. de Matr. l. 9. cap. 23. n. 6.* Quod si tanta sit conjugis sævitia, ut nulla spes emendatio-

tionis appareat, & sententia divortij perpetui sit pronuntiata à Judice, potest innocens Sacros Ordines suscipere, vel in Religione profiteri, etiam altero invito, secus est, si divortium sit tantum temporale. *San. b. de Matr. l. 10. D. 18. n. 49.* si conjux in furem incidat, ita tamen, ut sine periculo possit sanus et cohabitationem, separari non debent; *arg. c. 18. 32. q. 5.* possunt tamen separari si in cohabitatione est periculum; imò si judicio Medicorum desperet extinctio furoris potest fieri divortium perpetuum, & sanus poterit Sacros Ordines suscipere, vel Religionem profiteri. Quod si præter spem furiosus ad mentem redeat, suum conjugem revocabit ad cohabitationem. *San. b. de Matr. lib. 10. D. 18. n. 48. junct. D. 9. n. 9.* Etiam molesta cohabitatione, quæ ex rixarum, & jurgiorum frequentia, quæ inter conjuges oritur, cum gravem metum incutiant, & corpus, & anima possint periclitari, dat causam divortio. *San. b. de Matr. l. 10. D. 18. n. 11.*

TIT. XX.

De Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

185 IN præsentii titulo agitur de donationibus, quæ inter virum, & uxorem solent fieri: & in secunda Rubrica parte agitur de dote, quæ viro ab uxore traditur, & uxori à viro, dissoluto matrimonio, restitui debet: cum ergo de his suo ordine agendum sit: jam ad primæ partis explicationem deveniamus. *Donatio* merè liberalis, & gratuita quæ fit inter conjuges durante matrimonio, ita ut donans fiat pauperior, hoc est, quod ejus patrimonium actu habitum diminuat: & donatarius fiat locupletior, hoc est, quod ejus patrimonium augetur: est nullius momenti ex parte donantis: siquidem, nec civilem, nec naturalem ex ejus parte obligationem producit, jure resistente. Donatarius tamen potest rem donatam retinere, quousque revocetur à donatore, vel morte donatoris confirmetur. *c. fin. b. t. Barb. & Gonz. San. b. de Matrim. l. 6. D. 1. & alij:* alias conjuges mutuo amore invitam spoliarentur, dum donationibus, non

temperantes profusa erga se liberalitate uterentur. *L. 1. ff. b. t.* Et melior in pauperiorem incidere, & deterior ditior fieret. *L. 3. ff. eod. l. 4. tit. 11. p. 4.* ibi: *Et porque el que fueſſe eſcasso, ſeria de mejor condicion, que el que es franco en dar.* Etiam prohibentur donationes, quas sibi conjuges non immediate, sed alia mediante persona faciunt. *L. 5. ff. b. t.* Item venditio, vel alius quicumque contractus, si in eis pretium remittatur. Vel alia quæcumque debiti remissio: nam tunc etiam si alio nomine pallietur, erit vera donatio. Alij tamen contractus, in quibus donatio non intervenit valent inter conjuges. *L. 5. §. 5. ff. b. t.* Donatio sanè inter conjuges cum non adverteretur bonis moribus, nec vergetur in dispendium salutis æternæ; sed solum Legibus Civilibus opponatur, confirmatur per juramentum de ea non revocanda; *arg. c. 28. de jur. jur. c. 2. de Pact. in 6. Covar. 1. Var. cap. 7. n. 4. Guir. de jur. confirm. p. 1. cap. 3. num. 7. Gomez, Molin. San. b. de Matr. l. 6. D. 11. n. 2.* contra *Barb. Bald. & alios.* Ad verò donatio causa mortis inter conjuges valet: quippe morte matrimonio soluto, cessat periculum, ne mutuo amore spoliarentur: imò, & donatio ab ipsis inter vivos facta, si non revocetur expressè, aut tacitè, morte donantis ante donatarium confirmatur. *c. fin. b. t. l. 32. §. 1. ff. eodem, l. 4. tit. 11. p. 4. San. b. de Matr. l. 6. D. 14.* præcipue si præcessit traditio saltem facta rei donatæ. Sed hodie non requiri, præcessisse traditionem tenent *Gonz. in c. fin. b. t. n. 12. & alij.* Etiam in aliquibus casibus valet donatio inter vivos facta inter conjuges. 1. si donatio inter sponſos celebraretur, quin suspendatur ejus effectus in tempus jam contracti matrimonij. *L. 27. ff. b. t.* quod si dominij translatio in tempus matrimonij conferatur, non valet. *L. 32. §. 22. ff. b. t.* Si verò matrimonium non sequatur, non tenet donatio: siquidem sub tali conditione intelligitur celebrata; nisi pactum de non revocando obſitet: vel copula post sponsalia sequatur; vel culpa donantis non sit matrimonium secutum. *L. 15. C. de Donat. ante nupt. 2.* Donatio, quæ confertur potest mortem donantis. *L. 1. ff. b. t.* talis enim creditur donatio causa mortis: quæ sanè inter conjuges valet. *L. 9. §. fin. ff. b. t.* sed non transferitur in donatarium dominium, donec mors donantis sit secuta, etiam si res donatario tradita sit. *L. 11. ff. b. t. Barbos. & Gonz. in*

ff. fin. b. t. Sancb. de Matrim. l. 6. D. 3. num. 8.

186 3. Maritus potest remittere uxori dotem promissam: nam tunc remittit, non quod suum est, sed quod erit; *arg. l. 14. C. de Donation. ante nupt. secus si dos jam est soluta. Sancb. de Matr. l. 6. D. 3. n. 10.* Hinc maritus hæres institutus, vel legatarius factus, ante acceptationem hæreditatis, vel legati potest in favorem uxoris renuntiare: quippe tunc nihil de ejus patrimonio; quod actu habet diminuitur: ac proinde non fit pauperior. *l. 5. §. 13. ff. b. t.* Non tamen potest post acceptationem: quia tunc pauperior fieret cum esset donatio juris adquisiti. Nec potest maritus volenti donare ipsi jubere, ut uxori det: nam tunc censetur prius acceptare, & postea donare: ac proinde patrimonium minuitur. *l. 3. §. fin. ff. b. t. Gomez 2. Var. cap. 4. n. 24. Sancb. de Matr. l. 6. D. 4. num. 2. Gonz. in c. fin. b. t. n. 14.* Nec possunt conjuges, matrimonio durante, renuntiare lucris qualitatis tempore matrimonij: imò nec querendis: quia sic renuntians fieret pauperior, & alter ditior: siquidem renuntiat juri quæsitò, quod habet, quoad lucra; quod pretio æstimabile est. Nec paritas hæreditatis, & legati urget: nam eorum donatum adquisitum dependenter ab acceptatione hæreditatis, vel legati, secus in lucris in matrimonio querendis, quod ab ipso jure conjugibus tribuitur. Ante matrimonium possunt utrique hoc pactum ponere, scilicet, quod lucra uni tantum cedant: quia nec iniquum, nec contra substantiam matrimonij est tale pactum.

187 4. Rex exigui pretij possunt sibi conjuges donare, ut quæ die natalis, vel alijs solemnioribus solent conjuges sibi donare. *l. 31. §. 8. ff. b. t. 5.* Valet donatio, quæ fit ex quadam commiseratione, vel pietate; v. g. ad sustentationem conjugis: ad valetudinem reparandam: ad ædium incendio combustarum refectionem, ad sepulturam, & familia. 6. Si ædes conjugii ad habitationem permittantur, servi, vel animalia, vel vestimenta concedantur ad usum. *l. 18. ff. b. t.* vel si uxor aliquid donet marito ad dignitatem, gradum, vel officium obtinendum. *l. 40. ff. b. t. 7.* Si res doneatur, ut in alium transferatur; v. g. ad fundationem capellæ. *l. 5. §. 16. ff. b. t.* Denique quoties non concurrunt simul hæc duo: scilicet, quod donans pauperior fiat, & donatarius ditior. *l. 4. tit.*

11. p. 4. ac proinde quolibet ex his deficiente, donatio non prohibetur. *l. 5. §. 8. ff. b. t. l. 5. l. 6. tit. 11. p. 4.* Donatio remuneratoria, quam maritus facit uxori ob ejus merita, & obsequia, si hæc sint æqualia, vel æquipollentia donationi attentata qualitate personarum valet: siquidem tunc non est propriè donatio, ex mera liberalitate procedens, si excedat merita, quoad excessum non valet. *l. 12. de Testam. Sancb. de Matr. l. 6. D. 6. ex n. 6. Gonz. in c. fin. b. t. n. 7.* Donatio facta inter conjuges eximatatos, quando scilicet matrimonium est nullum ob aliquod dirimens impedimentum; si uterque, vel saltem donans ignoret nullitatem matrimonij est invalida donatio, non ex restituta juris, cum verè non sint conjuges, sed ex defectu intentionis: nam donans credit, & vult uxori non extraneæ donare, & cum illa mulier verè non sit uxor, sed extraneæ, non censetur ei donare velle. *l. 32. §. 27. ff. b. t. Sancb. de Matr. l. 6. D. 3. n. 7. & alij contra Sylv. Tabien. & alios.* Si uterque faciat, nullum esse matrimonium donatio valet: quia cum personæ sint habiles, siquidem conjuges non sunt, & non debet animus donandi, donatio erit valida in foro conscientie. *Sancb. de Matrim. lib. 6. D. 2. n. 2.* In foro tamen exterior sic donatum credit sicut in poenam reprobatum matrimonij. *l. 32. §. fin. b. t. l. 51. tit. 14. p. 5.* si solus donans sciat matrimonij nullitatem valet in utroque foro. *Molin. de Just. tr. 2. D. 200. Sanchez de Matr. lib. 6. D. 20. n. 4. & n. 5.* qui dicit, in teandem esse de Jure Castellæ, ex *l. 50. tit. 14. p. 5.*

188 Ad secundam Rubricæ partem deveniendo, de bonis uxoris agendum nunc est. Bona ergo uxoris alia sunt *paraphernalia*, alia *dotalia*. *Paraphernalia* ex ipsa nominis Græci significatione, sunt ea, quæ extra dotem sunt. *l. 8. C. de Pact. convent. l. 17. tit. 11. p. 4.* Et hæc si marito tradantur, fit respectu conjugum quali procurator uxoris, & solum ad communes usus suos, & uxoris ea expendere valet. Et matrimonio soluto fructus extantes, & quidquid invita uxore, & non ad communes usus est expensum, & quatenus maritus est factus locupletior, uxori restituere tenetur. Et licet communij jure attento aliqui teneant, mulierem non amittere hæc bona per adulterium: attamen de Jure Hispano ea amittere constat ex generalitate. *l. 1. tit. 20. lib. 8. R. C. Sean en poder del marido, y faga*

de ellos lo que quisieren, y de quanto han; pero si hijos acrechos ovieren ambos, d' el uno de ellos, heredem sus bienes. Ita Acev. *ibid. num. 18. Sanchez de Matrim. lib. 10. D. 8. num. 10.* Alia bona sunt *dotalia*, illa scilicet, quæ dotem constituunt. Dos ergo à dando, vel donando dicitur: & hic sumitur, non formaliter pro conventionem, qua dos constituitur: nec effectivè, pro jure, quod maritus, vel uxor in dote habent; sed objective pro re in dote data, & sic communiter describitur. *Est illa species, vel quantitas, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine marito datur ad sustinenda onera matrimonij, scilicet, ad uxorem, liberos, & familiam alendam.* Sive res sit corporalis, sive incorporalis: sive mobilis, sive immobilis: sive ususfructus, sive feudum, vel quid simile: dummodo res sit propria dotem constituens. *l. 1. l. 14. tit. 11. p. 4.* Si pater dotem constituit, sufficit, quod indefinite promittatur: nam tunc juxta facultates, & dignitatem est constituenda. Extraneus tamen non potest dotem indefinite promittere; talis enim promissio esset illusoria, nisi arbitrio boni viri esset determinanda dotis quantitas. Dos quidem alia est *professitia*, ea scilicet, quæ provenit à patre, vel avo paterno, vel à quocumque alio contemplatione patris. *l. 5. ff. de Jur. dot. l. 2. tit. 11. p. 4.* Alia est *adventitia*, quæ scilicet, non provenit à patre, nec ejus contemplatione, sed ab alio, vel extraneo, vel etiam consanguineo; etiam ab avo materno, vel fratre; *arg. l. 35. ff. de Jur. dot. l. 2. tit. 11. p. 4.* Si dos tantum promissa sit, præducit ex parte promittentis obligationem ad eam tradendam, & ex parte promissarij actionem ad petendam eam: etiam si nudo pacto sit promissa, præcipue de Jure Hispano. *l. 2. tit. 16. lib. 5. R. C.* Si verò dos sit constituta, vel tradita, etiam si mulier habeat dominium naturale dotis, tamen maritus acquirit dominium civile. *l. 7. tit. 11. p. 4.* Nec pro ejus conservatione tenetur maritus cautionem præstare, si enim mulier suum corpus marito credere non veretur, quare dotem tradere timebit? *l. 1. l. 2. C. Ne fidejussor. vel mandat. Potestque rem dotalem vindicare, & fructusque percipere prorata matrimonij ad ejus onera sustinenda, ita ut si in anni dimidio moriatur, dimidia pars fructuum ejus hæredibus restituatur. *l. 7. ff. de Jure dotium.* Si res immobiles inestimata tradantur, vel etiam æstimata, sed tantum causa ta-*

xationis, non potest eas maritus alienare, ne quidem cum contentu mulieris. *Princ. Inst. Quib. alien. Res verò æstimatas ætimatione faciente venditionem potest maritus, quomodocumque velit, alienare, quia earum absolutum dominium acquirit: & matrimonio soluto solum ad pretij restitutionem tenetur. *l. 10. ff. de Jur. dotium.* Idem dicendum est de rebus mobilibus, quæ pondere, numero, vel mensura conitit: nam matrimonio soluto tantum tenetur maritus alias ejusdem generis restituere. *l. 42. ff. de Jur. dot. ac proinde in his rebus periculum cedit marito. *l. 18. C. seqq. tit. 11. p. 4.***

189 Pater tenetur dotare filiam in patria potestate existentem. *l. 8. tit. 11. p. 4.* Etiam si filia infans, vel invito patre matrimonium contraxisset; si hoc dignum, & decens sit. Deinde filia naturalis, vel spuria, vel ex damnato coitu orta, si inops sit, modicam dotem per modum alimentorum pater constituere debet. Quod si filia Religionem ingredi velit, cum causa Religionis sit matrimonio carnali favorabilior, etiam tenetur pater eam dotare. *Sancb. de Matr. lib. 4. D. 26. n. 7.* Etiam stuprator, si stupratam non ducit in uxorem, eam dotare tenetur. *l. 1. c. 2. de Adulter.* Et quidam dos debet taxari secundum facultates patris, numerum liberorum, dignitatem mariti, & consuetudinem loci, & ad hoc possunt parentes Judicis officio compelli. Non tamen debet dos necessario esse æqualis legitime, siquidem hæc adhuc non debetur, sed tantum post patris mortem. *Sancb. de Matrim. lib. 4. D. 26. n. 8. Jure Hispano* dos non potest legitimam excedere, nec filia potest à patre mellorari in tertio, & quinto ratione dotis. *l. 1. tit. 2. lib. 5. R. C.* Uxoris doti correspondet ex parte mariti donatio propter nuptias, seu *contra dos*, seu *dotatum*, ut dicitur in *c. 4. b. t. & ibid. Gonz. in 6. Hispani: Arras.* Hæc quidem à marito, vel alio ejus nomine uxori constituitur in dotis remunerationem, & securitatem. *l. 1. tit. 11. p. 4.* & Jure Communi eisdem pactis, & quantitate, ac dos constituitur. *l. 9. C. de Pactis convent. & potest sicut dos, vel ante, vel post matrimonium constitui, & augeri.* Sed ejus administrationis, & fructus pertinent ad maritum, & soluto matrimonio ad ipsum redit donatio. *l. 20. C. de Donat. ante nupt.* sicut redit dos ad uxorem, vel patrem dotantem. *l. 2. ff. Solus. Matr. Jur. tamen Hispano* hæc donatio nequit excede-

dere decimam partem bonorum mariti, nec potest renuntiari Legi hanc taxationem constituenti. *L. 50. Taur. l. 2. tit. 2. lib. 5. R. C.* Sponsalitia largitas Hispani: *Donas.* Est donatio, quam sponsi mutuo sibi faciunt ante matrimonium, causa, & conditione tacita matrimonij; quo secuto acquiritur donatario, nec postea eo soluto restituere tenetur donanti. *Sanct. de Matr. lib. 6. D. 18. n. 2.* Si donantis culpa non sequatur matrimonium amittit donatum, donatarioque acquiritur. Si culpa donatarii, ipse donatum restituere tenetur; si neutrius culpa intercedat, restituitur sponsio donatio ab eo facta: si tamen osculatus fuit sponsam, vel cum ea copulam habuit acquirit sponsa medietatem donationis; siue osculum præcedat, siue sequatur jocalium donationem: quod saltem de *Jure Hispano* tenendum est, ob generalitatem. *L. 54. Taur. l. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Sanchez de Matrim. lib. 6. D. 18. n. 5.* Hæc donatio in *nostra Hispania* non potest excedere octavam partem dotis, quam maritus accipit ab uxore. *L. 1. tit. 2. lib. 5. R. C.* & mortuo marito post matrimonium consummatum hæc jocalia adquiruntur mulieri, & ejus hæredibus: ita tamen, ut si maritus simul illi, & arras, & jocalia donavit, non possit simul omnia capere, sed sit in mulieris, & ejus hæredum optione, vel arras, vel jocalia accipere: & hæc optio debet fieri intra 20. dies postquam requirantur ab hæredibus mariti. *L. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Accov. & Matienz. ibid. Sanct. de Matr. lib. 6. D. 24.*

190 Constante matrimonio non potest uxor repetere dotem à marito: si quidem hic debet habere tale juyamen ad onera matrimonij sustinenda. Excipiuntur t. si maritus sua culpa; v. g. dilapidatione ad inopiam vergat. *L. 24. ff. Solut. Matrim.* Tunc enim debet maritus dotem asscurare fidejussione, vel alia sufficienti cautione: & hanc mulier recipere tenetur, dote apud meritum manente, si hoc Jdex decernat, vel hic jubebit dotem apud sequestrem deponi, vel alicui mercatori tradi, ut salva substantia dotis ejus fructus tradat marito, ut onera matrimonij sustineat. *c. 7. b. t. si infortunio, seu casu fortuito maritus vergat ad inopiam non potest cogi ad dous restitutionem. L. 29. tit. 11. p. 4. 2. potest dos repeti à marito, si ob aliquod crimen; v. g. læsæ Majestatis, hæresis, parricidij, beneficij, vis publicæ, vel quid simile mariti bona silco addi-*

cantur. *L. 13. ff. Solut. Matr. 3.* quando filij prioris matrimonij, parentes, fratres, aut sorores uxoris non habent, unde alantur, vel ut à caprivate redimantur. Solutio quidem matrimonio, vel quoad vinculum, vel quoad thorum tantum, & cohabitationem; si perpetuo dissolvatur, etiam sine culpa conjugis; v. g. si alter de consensu alterius recipiat Sacros Ordines, vel Religionem profiteatur, dos uxori restituenda est, & donatio propter nuptias mariti: quippe tunc maritus non tenetur onera matrimonij sustinere ob quæ datur dos. *c. 1. b. t. L. fin. C. Solut. Matr. Gonz. in c. 1. b. t. n. 10.* Solutio ergo matrimonio res dotales immobiles sunt statim restituendæ: mobiles verò post annum, nisi pater, aut mater debeat restitutionem facere filijs minoribus, quia tunc potest dotem retinere usque ad legitimam filiorum ætatem, ut possit filios alere. *L. 31. tit. 11. p. 4.* Bona tamen lucrata non dividuntur, sed ad quemlibet illorum spectat id, quod ex jusque partimonia, vel industria respectivè adquisitum est. *L. 12. C. de Jur. dot. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 1. n. 5. Gutier. Barb. Gonz. in c. 2. b. t. in nostra Hispania* per matrimonium contrahitur quædam Legalis societas inter virum, & uxorem, ita ut communicentur, & dividantur pro æqualibus portionibus, soluto matrimonio, inter conjugem superfluent, & hæredes defuncti omnia bona, quæ sunt adquisita, durante matrimonio: siue ex negotiatione, siue aliunde provenerint: & Hispani dicuntur: *Bienes gananciales.* Ab hac tamen dispositione, & communione extrahunt capitale, seu fors principalis utriusque conjugis, & bona Castrensia, officia, & donationes Regiæ; at verò fructus talium bonorum communicantur. Quod si mulier post mortem mariti luxuriosè vivat amittit hæc bona lucrata. *L. 1. L. 2. L. 3. L. 4. L. 5. tit. 9. lib. 5. R. C. vid. Accov. Si matrimonium declaratur nullum ob impedimentum latens, quod à contrahentibus ignorabatur errore probabili, dos uxori, donatio propter nuptias marito restituitur. *c. 1. b. t. si verò matrimonium cum tali impedimento scienter, vel cum ignorantia supina, & crassa contractum est, dos, & donatio propter nuptias adquiruntur filco; nisi contrahentes sint Minores. L. 4. C. de Incest. & Inut. nupt. Et quidem dos, soluto matrimonio, redit ad uxorem, non solum, quando ipsa sibi dotem**

construit. *L. 26. tit. 11. p. 4.* sed etiam quando ejus pater eam constituit, præcipue in *nostra Hispania*, in qua per matrimonium filius exit à patria potestate. *l. 8. tit. 1. lib. 5. R. C.* sed etiam quando dos est adventitia, & constituta ab extraneo; nisi hic stipuletur, sibi dotem mortuo marito esse restituendam. Mortua tamen uxore dos filijs suis, alijque hæredibus adquiritur. *L. 30. L. 31. tit. 11. part. 4.*

Denique maritus restituere debet quicquid dolo, culpa lata, vel levi in re dotali deliquit. *L. 17. ff. de Jur. dot.* Imò etiam ubi culpa reus dotalis perierit, vel deterioretur, si constitit in rebus fungibilibus, numero, pondere, vel mensura constantibus: vel si res fuit æstimata æstimatione venditionem constituite. Nam tunc maritus acquirit plenum dominium: ac proinde ad ipsum pertinet periculum, & tantundem præstare tenetur. *L. 42. ff. de Jur. dot.* si non est æstimata res dotalis æstimatione venditionem faciente, nihil præstare maritus tenetur. Maritus quidem, & ejus liberi gaudent in restitutione dotis beneficio, quod dicitur *competentia*, ita ut non teneantur ultra quam quod facere possunt: ac proinde retinere valent, quod sit necessarium ad congruam sustentationem; etiam si pactum contrarium adjectum: nam tale pactum contra bonos mores, & invalidum censetur. Nec enim æquitas patitur, inter tam conjunctas personas adeo severam exactionem, ut alter ad mendicitatem redigatur. *L. 12. ff. Solut. Matr.* Hoc tamen beneficio non gaudent maritus putativus, nec qui se dolo fecit impotentem ad dotem reddendam: nec alij hæredes mariti, nisi liberi. Præterea uxor pro dote repetenda gaudet hypotheca privilegiata, constituta quidem in omnibus mariti bonis, ut solutionem accipiat ante omnes alios creditores. *L. 30. C. de Jur. dot. L. 12. §. 1. C. Qui potiores*, ibi: *Sancimus, ex stipulatu actionem, quam mulieribus jam pro dote instituta dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse hypothecam potiora jura contra omnes habere mariti creditores, licet anterioris sint temporis privilegio vallati.* Ad verò quoad paraphernalia habet uxor tacitam hypothecam, sed non privilegiatam, in bonis mariti, nec anterioribus creditoribus præferunt. *L. fin. C. de Pact. convent.* Si unus ex conjugibus adulterium committat, ac propterea divortium fiat, innocens; v. g. ma-

ritus recuperat donationem propter nuptias, & insuper dotem lucratur: quando hæc ad uxorem est reditura; secus si ad alium, cui adulterium uxoris nocere non debet. *L. 23. tit. 11. p. 4.* Similiter uxor innocens dotem recuperat, & donationem lucratur; ut sic aliqua fiat innocenti compensatio, quoad offensam ex adulterio insurgentem. *c. 4. b. t. Sanchez de Matr. lib. 10. D. 8. n. 11.* Quod locum habet, etiam in matrimonio putativo, etiam detecta nullitate occulta. *L. 81. Taur. l. 4. tit. 20. lib. 8. R. C.* Maritus ergo innocens dotem sibi traditam potest retinere, & adulteram post divortium repetere volentem dotem exceptione adulterij repellere potest; *arg. c. 4. b. t. Adultera* verò non obligatur in conscientia donationem restituere, vel dotem tradere ante sententiam Judicis quippe hæc amissio est poena, ad quam solvendam ante sententiam Judicis obligatio non datur; *arg. c. 19. de Hæret. in 6. Sic Hof. Abb. Covarr. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 1. Barb. in c. 4. b. t. n. 12. Sanct. de Matr. l. 10. D. 8. n. 13.* Quando uterque adulterij reus est, delictum compenatur. *c. fin. de Adult. l. 39. L. 47. ff. Solut. Matr.* si adulter liberus habeat ex illo, vel ex alio matrimonio, innocens solum usufructum dotis, vel donatione, dum vivit, habet, proprietatem tamen ad filios pertinet. *L. 23. tit. 11. p. 4. Sanct. de Matr. l. 10. D. 8. num. 12. Gonz. in c. 4. b. t. n. 12.* Si maritus in adulterium uxoris consensit, vel eam coestruit, vel lenosuit, non lucratur dotem. *L. 47. ff. Solut. Matr.* Si post adulterium commissum conjuges reconciliantur expressè, vel tacitè cohabitando, etiam si post judicium coestrum: imò, & sententiam latam, fiat reconciliatio, censetur actio, & injuria remissa ab innocente: ac proinde hic non lucratur, nec dotem, nec donationem adulteri. *c. 4. b. t. Sanct. de Matr. l. 10. D. 8. ex n. 21. Barb. in c. 4. b. t. n. 14.*

TIT. XXI.

De Secundis Nuptijs.

192 **S**ecundæ nuptiæ, quo nomine tertie, quartæ, & ultiores comprehenduntur, licitæ sunt, Sacramentumque matrimonij constituent, ut contra Tertullianum, Novatianum Hæreticos, & alios constat ex Apосто. *1.*

Cor. 7. v. 39. ubi de muliere loquens ait: *Si dormierit vir ejus, id est, si moriatur, liberata est: cui vult nubat.* Et 1. Timot. 5. v. 14. loquens de viduis, ait: *Volo juniores nubere.* c. 11. 31. q. 1. ibi: *Non damari in Ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licet quinto, & sexto, & octavo, quomodo, & secundo marito nubere.* c. 4. r. fin. b. t. L. 1. tit. 12. p. 4. Et ex antiqua, & universali Ecclesie praxi constat secundarum, & ulteriorum nuptiarum usum. Et quidem tempore S. Damasi Pontificis, quadam mulier successively nupsit viginti duobus viris, quorum ultimus viginti uxores sepelierat, teste D. Hieronymo. Deinde secundum matrimonium esse Sacramentum probatur à D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. in corp. ibi: *Respondendum dicendum; quod ubique inveniuntur illa, quae sunt de essentia Sacramenti, ibi est verum Sacramentum: unde cum in secundis nuptiis inveniuntur omnia, quae sunt de essentia Sacramenti matrimonio (quia debita materia, quam facit personarum legitimitas, & debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba de presenti) constat, quod etiam secundum matrimonium est Sacramentum, sicut primum.* Et licet in secundis nuptiis desit aliquomodo significatio Sacramenti, quia non est una unius, nil ipsis desit de essentia Sacramenti: alias non valeret matrimonium contractum cum corrupta ab alio: & licet antiquitus imponeretur poenitentia secundo nubentibus. c. 8. 31. q. 1. non ex hoc nuptiae improbantur; sed puniebatur concupiscentia, & inordinatus affectus secundo nubentium. D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 1. ad 3. sanè in c. 9. 31. q. 1. reprehenditur abusus contrahendi cum secunda uxore secundum sensum Legis antiquae, qua post libellum repudij nova conjugia permittentur. Quae Lex, cum sit à Christo D. correctae, certe secunda conjunctio, non matrimonium, sed fornicatio erat. Ut Poeta dixit: *Conjugium vocat, hoc praetexit nomine culpam.* Laudabile tamen erit à secundis nuptiis abstinere amore continentiae: ac proinde conjux potest legare aliquam quantitatem uxori sub conditione, quod non nubat. Nam haec conditio honesta est, & cedit in honorem, & amorem prioris conjugis, nec absolute impedit matrimonium: sed tantum sub conditione, si tale lucrum percipere velit: ac proinde, si vidua velit legatum percipere, cautionem praestabit, de eo cum fructibus res-

tituendo, casu, quo alteri nubat. Et post annum luctus sub hac cautione tradetur. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 87. n. 29. Et D. 91. n. 16. Gonz. in c. fin. b. t. n. 9. Quod si haec conditio apponatur haereditari, vel legatario, qui nunquam matrimonium contraxit, pro non adjecta habetur; siquidem favorabiliores sunt primae nuptiae, quam secunda. L. 22. L. 72. §. 5. ff. de Condit. & demonstr. Profecto ut quis licet possit ad secundas nuptias transire debet habere nuntium certum de prioris conjugis obitu. c. 19. de Sponsal. ubi iurare debemus: *nuntium certum in neutro genere, id est, relationem certam, vel si in masculino sumatur: nuntius certus est qui nuntium certum afferit: et in moralis certitudo habetur; arg. c. 21. b. t. Covar. de Spons. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 3. Sanch. de Matr. L. 2. D. 46. n. 6. & de hac existimatione, & verisimilitudine intelligantur. c. 1. 34. q. 1. c. fin. §. Porro. ut lite non contestat; nec sufficit probabilitas de morte alterius, cum agatur de valore Sacramenti, & de magno tertij praedicio, scilicet, prioris conjugis, si forte superstes sit, qui non debet in dubio spoliari jure suo. Nec sufficit praesens absentia conjugis, quantumvis diuturna sit; ut contra L. 6. ff. de Divo. c. L. 6. C. de Repud. constat ex c. 19. de Sponsal. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 46. n. 1. Barb. in c. 7. b. t. n. 4.*

193. Habebitur certitudo moralis si de morte conjugis per scripturam deponant Magistratus Ecclesiastici, vel Politici, vel Militares, vel Notarius publicus, vel alia persona publicam fidem habens, vel Parochus, quia est quasi Notarius publicus; vel duo testes etiam consanguinei asserentes, se interfuisse morti, sepulturae, vel exequijs, vel vidisse sepulchrum conjugis; arg. L. 1. ff. de Testib. c. 23. eod. unius tamen testimonium non est sufficiens. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 46. n. 12. cum alijs contra Hostiens. Abb. & alios, nisi tale testimonium coadjuvetur alijs conjecturis, & adminiculis; v. g. si maritus erat fenox, vel aeger, vel interfuit praesidio periculofo, vel morabatur in loco peste infecto, vel ingressus est navigationem periculosam. Vel si plures testes inveniantur, qui ejus obitum audierunt, vel quid simile. Nam his conjecturis concurrentibus sufficit unius fidedigni testimonium; si alia plenior probatio pro ratione locorum, nequeat haberi; arg. L. 5. §. 6. ff. de Re milit. Nec sola facta sufficit, nisi cum si iustibus con-

conjecturis concurrat. Et tunc debet plene per duos testes fama ipsa probari: qui quidem se à majori parte populi, & quidem non à pueris, vel ioceminis, sed à viris gravibus, & fidedignis audisse deponant. Et quod simul concurrat causa rationabilis, ex qua fama oritur; v. g. si conjux navigavit, & non compareat navis, vel si post praedium non invenitur, &c. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 46. n. 16. Parochus, cui constat per certitudinem moralem de morte conjugis potest illum alteri copulare; arg. c. 31. de Reg. jur. in 6. si dubiet, consulat Ordinarium, qui solet, quando probatio non est adeo perfecta, conjugi deferre juramentum, quod credat, suum conjugem mortuum. Sed extra hunc casum testimonium conjugis, ut in re propria deponentis non attenditur. L. 10. ff. de Test. Denique, cum regula generalis non possit dari, quae certitudinem moralem praescribat, hoc relinquatur Judicis prudentis arbitrio. Grog. Lop. in L. 8. tit. 9. p. 4. V. Alguos, Sanch. de Matr. lib. 2. D. 46. n. 7. Si tempore matrimonij contracti, uterque conjux habuit dubium rationale de conjugis morte, cum uterque sit in mala fidei possessione, neuter petere, aut reddere debitum potest, donec dubium deponatur, & habeatur iudicium probabile de morte alterius, antequam secundum matrimonium contraheretur. Nec requiritur moralis certitudo, nec major probabilitas. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 42. Si alter tantum cum hoc dubio contraxit, eo stante, reddere debet; ne conjugem prius possessione conjugij iniiti bona fide ex sua parte: ipse tamen petere nequit, quia mala fide possidet. c. 44. de Sent. excomm. c. 2. b. t. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 42. ex n. 2. Barb. in c. 2. b. t. n. 1. & 3. Quando matrimonium jam est contractum non oblat dubium leve, à personis levibus ortum, quibus conjux non tenetur credere. c. 44. de Sent. excomm. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 41. n. 42. Si dubium rationale matrimonio superveniat, non potest dabitan; stante dubio, debitam petere, licet reddere valeat petenti bona fide: sed si mala fide petat: nam tunc non habet jus petendi, nec alter reddendi. Sic ergo dubitans inquirere diligenter veritatem tenetur. Quod si adhuc dubium, post talem diligentiam, perseveret, cum in dubio melior sit possidentis conditio, reddere, & petere liberè potest. Nec est necesse, ut in dubio praedico tutio-

rem viam sequi. c. 3. de Sponsal. c. 12. de Homicid. quia tunc solum dubitant an sit verum, & legitimum conjugium; non verò an liceat usus matrimonij. Siquidem hic à jure conceditur. c. 44. de Sent. excomm. Soto de Just. lib. 4. q. 5. art. ult. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 41. num. 47. conjux, qui post contractam matrimonium scit certitudine morali, suum conjugem vivere, cum secundum matrimonium nullum sit ob impedimentum ligaminis, non potest, nec petere, nec reddere; quamvis censura compellatur, quippe talis conjunctio esset fornicaria: ad quam nullus mali metu potest compelli. c. 13. de Resit. sp. c. 44. de Sent. excomm. c. 2. b. t. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 39. ex n. 5. D. Thom. in 4. D. 27. q. 1. art. 2. q. 4. D. Bonavent. D. Antonin. sed tenetur primum matrimonium restaurare, & priori conjugi, relicta secunda cohabitare. c. 2. b. t. si tamen conjux jam sit mortuus, licet tempore contracti matrimonij esset vivus, hoc matrimonium potest novo consensu utriusque ratificari, & in eo valide, & licite perseverare valent.

194. Duo genera poenarum statuit Jus Civile adversus trancentes ad secundas nuptias; quarum aliae stabiliuntur in odium mulierum, quae intra annum luctus, scilicet, nondum elapso anno à morte mariti, contrahunt secundas nuptias. L. 1. L. 1. c. h. t. L. fin. tit. 12. p. 4. ut hac prohibitione confusio, & perturbatio seminis, & sanguinis utriusque viri, & per consequens patris incertitudo vitetur: & etiam, ut marito defuncto, quem mulier lugere debet, reverentia debita servetur. Aliae sunt in favorem liberorum prioris matrimonij statuae, quae quidem, nullis existentibus liberis, vel ante parentem vitium mortuis cessant. L. 3. §. 1. c. h. t. Poenae contra viduam nubentem intra annum luctus in ejus odium inducunt, & quas nubendo ipsa incurrit, sunt quinque. Nam 1. ipsa fit infamis. Et hanc quidem infamiam participat vir eam ducens. 2. Fit incapax adquirendi ex hereditate, legato, vel alia ultima voluntate, nisi quid ipsi à marito relinquatur. 3. Nequit secundo marito ultra tertiam partem suorum bonorum relinquere, etiamsi nulli liberis prioris matrimonij extant. 4. Non potest suis consanguineis ultra tertium gradum succedere. 5. Amittit omnia, quae titulo hereditatis, legati, vel donationis mortis causa, vel propter nuptias, ei reliquitur pri-

primus maritus. Et quidem si intra annum luctus nubat, acquiritur consanguineis mariti ab intestato venientibus; si vero nubat post annum luctus usufructum retinet. Hæ poenæ, quæ expressè contra uxores sunt statuta. *L. 1. c. b. t. ad viros non extenduntur.* Siquidem, nec perturbatio, & confusio feminis, & sanguinis, nec item incertitudo prolis timetur, etiam si viri intra annum luctus contrahat: nec ipsi lugere uxores tenentur. *L. 9. ff. de His, qui not. infam.* ac proinde cessante omnino ratione nequiquam extenduntur tales poenæ ad viros, quantumvis uxorum sint correlativi. Jure tamen Canonico est sublata poena infamiae imposita Jure Civili secundo nubentibus, ut expressè cavetur in *c. 4. c. fin. b. t.* Et idem est de Jure Hispano, *L. 3. tit. 1. lib. 5. R. C.* Imò ob paritatem rationis, & reliquæ poenæ supradictæ censentur ablatae. Nam cum secundum matrimonium non solum sit licitum, sed & aliquando maximè expediens, ut periculo animarum subveniatur, debet esse liberum; ac proinde non solum poena infamiae, sed & reliquæ abesse debent, ne matrimoniorum libertas infringatur. Et quidem censentur tales poenæ ablatae, non solum, quoad forum Ecclesiasticum, sed etiam quoad Sæculare: nam in materia matrimonij, utpotè Sacramenti non Jus Civile, sed Canonicum, ubique, & in omni Tribunali servandum est; *arg. c. 4. c. fin. b. t. c. fin. de Prescript. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 7. num. 23.* plurimos citans.

195 In favorem liberorum prioris matrimonij sunt poenæ sequentes statuta. 1. est quod vidua secundo nubens amittat proprietatem omnium, quæ à priori marito adquisierat titulo lucrativo, scilicet donationis, vel ultimæ voluntatis: solumque usufructum retineat; proprietates tamen liberis prioris matrimonij serventur. *L. 3. c. b. t. Sanch. de Matrim. L. 7. D. 88. n. 2. Gonz. in c. fin. b. t. n. 5.* 2. Mulier non potest ex bonis suis marito secundo plus relinquere, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, quam uni ex liberis prioris matrimonij. Si verò ipsi ex inæqualibus partibus instituantur, non plus relinquere valet marito, quam cui minimam partem relinquit, si hæc legitimam attingat. *L. 6. L. 10. c. b. t. ne liberos bonis privet, & ea in maritum infano amore capta effundat.* Hæ duæ poenæ non solum mulierem, sed & maritum secundum contrahentem comprehendunt.

L. 5. C. b. t. siquidem in utroque militat eadem ratio. 3. Tutelam, & curatellam liberorum amittit. *Aut. Sacramentum, C. Quand. mulier tutel.* Sed debet Judicem adire, rationem tutelæ dare, debitum solvere, & novum Tutorem liberis petere. Nec tutelam semel amissam recuperat, etiam mortuo secundo marito. Non tamen amittit executionem testamenti à marito ipsi commissam, etiam si secundo nubat. Ut contra alios tenent *Covar. Greg. Lop. Matienz. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 14. & alij. 4.* Amittit liberorum educationem: qui ab ea sunt separandi, & alibi educandi. *L. 1. C. Ubi pupilli educar.* Sed in hoc attendenda est cujuslibet loci consuetudo, cum arbitrium sit attentis circumstantijs, an mater privanda sit, vel non educatione liberorum. Et ita decisum in Regio Granaten-si Prætorio testatur *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 88. n. 17. contra alios aliter sentientes apud ipsum n. 16.* Hæ duæ poenæ patres secundo contrahentes non comprehendunt. Nam patre existente, liberis, si non sint emancipati, non datur Tutor; sed ipse pater est legitimus administrator, gaudetque usufructu bonorum matrimonialium, filijs proprietate reservata. *Matr. n. C. de Bonis matern.* Nec pater aliquo jure educatione liberorum privatur. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 12. & 20. 5.* Mulier, nubens viro inferioris conditionis, quam erat prior maritus, amittit privilegium honoris prioris mariti; quo tempore viduitatis gaudebat, quia sub priori matrimonio considerabatur: ad secundas verò nuptias transiens, jam non sub illo censetur, ac per consequens ejus privilegio caret. *L. 13. C. de Dignit. lib. 12. L. 7. tit. 2. p. 4.* ibi: *E aun ba otra fuerza el casamiento, segun las leyes antiguas, que maguer la muger fuesse de vil linage, si casare con Rey, debonla llamar Reyna; e si con Conde, Condesa; e aun despues que fuere muerto su marido, la llamaran asi, si non casare con otro de menor gusfa.* *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 31. Gonz. in c. fin. b. t. n. 5.* Hæ tamen poenæ, cum nullo Textu Canonico sint sublatae, & ratione justissima fundentur, quatenus indemnitati liberorum primi matrimonij consulunt, ne à Parentibus amore secundi conjugij, suis bonis spolientur, hodie, etiam de Jure Canonico vigent, & servari debent. Nec enim verè sunt poenæ, sed dispositiones justæ, & laudabiles; *arg. L. 4. tit. 1. lib. 5. R. C. & ibid. Aceved. Greg. Lop. Molin. Sanch.*

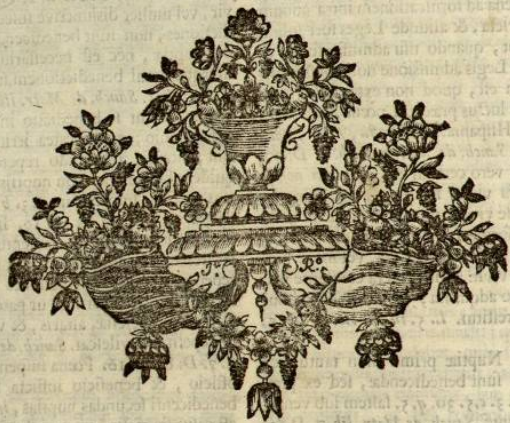
de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 39. Barbof. & Gonz. in c. fin. b. t. n. 9. si vidua intra annum luctus fornicetur, incurrit poenas statutas adversus viduas transeuntes ad secundas nuptias intra annum luctus. *L. 3. tit. 12. p. 4.* nec enim Jus Canonicum patrocinans matrimonio debet fornicationem, & culpas fovere. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 1.* Non tamen obligant in conscientia ad restitutionem ante sententiam declaratoriam Judicis. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 11.* ubi accuratè examinatur; quas poenas in specie incurrat. Et quamvis *Anton. Gom. in L. 14. Taur. n. 17. & Alij ob L. 9. tit. 12. lib. 3.* fori dicant, quod vidua etiam post annum luctus fornicans, amittit legata à viro relicta: tamen cum ex *L. 3. tit. 12. p. 4.* hæc poena ad fornicationem intra annum sit restricta, & aliunde Leges fori solum obligent, quando usu admittæ sunt, & de talis Legis admisione non constat, dicendum est, quod non extenditur ultra annum luctus prædictæ poena, adhuc in nostra Hispania. Sic *Acosta, Tello, Matienzo, Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 90. n. 6.* at verò certum est, quod in nostra Hispania vidua in quocumque tempore luxuriosè vivat; non quatenus semel, aut iterum fornicetur, sed quatenus fornicationis vitio afflicta est, vel more meretricio vivit: amittit lucra constante matrimonio acquisita, & mariti hæredibus debent restitui. *L. 5. in fin. tit. 9. lib. 5. R. C.*

196 Nuptiæ primæ, non tantum ex consilio sunt benedicendæ, sed ex præcepto. *c. 3. c. 5. 30. q. 5.* saltem sub veniali obligante. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 6.* conjugium tamen, quod non est benedictum validum quidem est, non tamen legitimum. *c. 1. 30. q. 5.* hoc est, non est conforme Legibus Ecclesiasticis. Qui tamen ante benedictionem consummat matrimonium vix venialem culpam committit, imò, & nullam, quando periculum incontinentiæ, vel alia justa causa adest. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 12. ex n. 7.* Hujusmodi benedictiones sunt quædam caremonia, preces, & oblationes sacræ, quæ in solemnitate nuptiarum adhibentur. *c. 1. 30. q. 5.* Et sanè ab Ecclesia sunt instituta: ad exemplum ipsius Dei, qui nostros protoparentes in Paradiso benedixit, & etiam ad honorem Sacramenti, & ad impartiendam conjugibus gratiam ad onera matrimonij, & prolis educationem. Ideo anathematizatur, qui tales caremonias, & benedictiones dam-

nat. *Trid. sess. 24. de Sacram. Matr. Can. 11.* Et hæc benedictiones, quæ Hispani: *Velaciones* dicuntur sunt quæ prohibentur tempore Adventus, & Quadragesimæ. *Trid. sess. 24. de Ref. Matr. cap. 10.* Benedictio nuptiarum spectat ad Parochum utriusvis contrahentis: & ad nullum alium; sive Sæcularem, sive Regularem, sine Parochi, vel Ordinarij licentia. Quod si aliquis alterius Parochiæ sponsus, sine Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere attitus fuerit, ipso jure tandiu suspensus manet, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debet, seu à quo benedictio suscipienda erat absolvetur. *Trid. sess. 24. de Ref. Matr. cap. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 2.* Quando vel vir, vel mulier disjunctivè suscepit benedictiones, non sunt benedicendæ secundæ nuptiæ, nec est necessarium, quod uterque simul benedictionem susceperit. *c. 1. 6. 3. b. t. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 15.* adeò ut si benedictio interfuit in matrimonio, quod postea irritum apparuit, non sit in secundo repetenda, siquidem benedictio non nuptijs, sed potius personis impenditur. *c. 3. b. t. Sanch. de Matr. L. 7. D. 82. n. 16.* licet enim benedictio non sit Sacramentum, non est iteranda in eadem persona, sicut non repetuntur aliæ benedictiones solemnes rerum, vel personarum, ut patet in consecratione Ecclesiæ, altaris, & virginum, ne repetitione vilescat. *Sanch. de Matrim. L. 7. D. 82. n. 16.* Poena suspensionis ab officio, & beneficio inflicta Sacerdoti benedicienti secundas nuptias, in *c. 1. b. t.* est casus specialis, nec constituit poenam ordinariam huic delicto: quia esset nimis gravis. *Navar. Rodrig. Diaz Praef. Crimin. c. 74. n. 2. Sanch. de Matrim. L. 7. D. 82. n. 2.* si alicubi alia consuetudo, vel statutum particulare vigeat circa benedictionem secundarum nuptiarum, hoc debet attendi. In pluribus locis, præcipue in his partibus Indiarum viget consuetudo, quod nuptiæ benedicantur, etiam si secundæ sint quando alter eorum, sive vir, sive femina benedictionem non susceperit. Sic *Enriq. Perez, & alij cum Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 82. n. 23.* imò in *L. 2. tit. 12. p. 4.* habetur, quod etiam nuptiæ secundæ benedicantur, & Textus prohibentes benedictiones secundarum nuptiarum intelligit prædicta Lex de nuptijs contractis durante matrimonio primo: quæ sanè illicita, & invalida sunt. Nec ex prohibitione be-

medicendi secundas nuptias debet deduci, vel secundas nuptias non esse licitas, vel non constituere verum Sacramentum, sicut neutrum ex his infertur, licet ab Ecclesia sit bigamis imposta irregularitas. Nam ad hæc respondetur cum *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. ad 2.* Dicendo, quod secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum Sacramentum, tamen consideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu Sacramenti: quia non habet plenam signi-

ficationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi, & Ecclesie. Et ratione hujus defectus beneficiū à secundis nuptiis subtrahitur, sed hoc est intelligendum, quando secunda nuptia sunt secunda, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Et postea: Ad tertium dicendum, quod significatio perfecta, invenitur in secundo matrimonio, secundum se considerato, non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & sic habet defectum Sacramenti,

LIBER V. DECRETALIAM.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, & Denuntiationibus.

IN Libro II. Decretalium præscribitur modus procedendi civiliter: nunc agitur de modo procedendi criminaliter: & quia tripliciter solent deduci in iudicium delicta, scilicet per accusationem, inquisitionem, & denuntiationem, de his nunc ordine in rubrica præscripto agendum est. In accusatione debet, præcedere accusantis inscriptio ad talionem, si non probaverit; in denuntiatione monitio charitativa; neutrum requiritur in inquisitione; sed sufficit, vel distamatio, vel indicium. *c. 24. b. t.* Accusatio, queremonia, seu actio criminalis est delatio rei criminis apud competentem iudicem ad publicam vindictam solemniter facta. Differt ab inquisitione, quia ad hanc non requiritur delatio, sed sufficiunt fama, & indicia; à denuntiatione, & actione: quia hæ non semper fiunt causa publica vindictæ, nisi tantum mediare. Actio enim utilitatem privatam agentis respicit: denuntiatione delinquentis correctionem: accusatio publicam vindictam, & utilitatem per delinquentium punitionem procurat: & ab utraque differt in solemnitate, qua debet fieri, accusatio, olim scilicet in scriptione ad poenam talionis, hodie cautione, de satisfactione præstanda.

2. Accusatio regulariter debet proponi in scriptis, & in libello. *L. 3. ff. b. t. L. 14. t. 1. p. 7.* vel si viva voce proponatur, debet Notarius eam in actis scribere, nisi causa levis sit. In libello enim debet exprimi. 1. nomen Judicis, ut constet an sit competens, vel non; accusatio enim criminalis non potest coram arbitris tractari. *c. 9. de Integr. restitut. L. 32. §. 6. ff. de Recep. qui arbitr.* Sed *Tom. II.*

coram Judice, qui saltem mixtum imperium habeat; & cui accusatus sit subiectus, vel ratione domicilij, vel loci delicti. *c. fin. de For. competent. 2.* Nomen, & cognomen accusantis, & accusati, ut appareat, an possit accusare, & accusari. 3. Crimen in specie, ut iuste illud propria mensura Judex valeat punire. 4. Locus criminis, & tempus, scilicet annus, & mensis commissi delicti: dies non debet exprimi, quia cum facile quis possit oblivisci diei, vel hebdomadæ nimis facultas accusationis, & probationis restringeretur, nisi ejus expressio sit necessaria ad rei defensionem, ut probet coarctatam, nam tunc, teo exigente, dies exprimi debet. 5. Inscriptio, vel subscriptio accusatoris ad poenam talionis, ut sic accusantium temeritas coerceretur. *c. 16. b. t.* Hodie poena talionis non est in usu, ac proinde nec inscriptio ad ipsam, ne hujus metu homines ab accusando delicta, cum Republicæ damno deterreantur, sed ejus loco accusator cayet per idoneos fidejussores, & pignora de accusatione prosequenda, usque ad finem Judicij, de injuria, & omni damno refarciendo, expensisque solvendis, si accusator succumbat. *L. 7. §. 1. ff. b. t. L. 3. C. de his, qui accus. non possunt.* Si non præstet cautionem jubetur arrestari ejus persona, & in carcere custodiri; *arg. L. fin. c. b. t.*

3. In libelli conclusione non est necesse petere poenam determinatam, si cur petitur determinata quantitas in libello civili, sed relatione facta de delicto, ipsa Lex poenam concludit, quam moderari non est in arbitrio accusatoris: ideo probato delicto licet dies, quo fuit commissum, vel qualitas in libello expressa non probetur, sequi debet rei condemnatio; quia Judex ex officio potest,